

17.06.2020r. (środa), język polski, kl. II, 1 i 3 godz. lek. = 2 lekcje, Jolanta Mazurkiewicz

18.06.2020r. (czwartek), język polski, kl. II, 3 i 4 godz. lek. = 2 lekcje, Jolanta Mazurkiewicz

Klaso II,

dzisiaj i jutro będziecie poznawać fotografię w epoce pozytywizmu: historię fotografii, fotografię portretową i teatralną, *tableau vivant*...

Dzisiejszy temat jest przeznaczony na 4 godziny lekcyjne, a na odpowiedzi macie czas do 22 czerwca (poniedziałek), czyli do dnia rady pedagogicznej. Jest też kilka ćwiczeń dla chętnych.

Myślę, że w ostatnim tygodniu nauki, czyli od 22 do 25 czerwca 2020r., pooglądamy trochę filmów, m.in. ekranizację *Lalki* Bolesława Prusa w odcinkach czy *Quo vadis* w reż. Jerzego Kawalerowicza na podstawie powieści Henryka Sienkiewicza.

Życzę milej pracy! 😊

Temat: Uboga krewna malarstwa – fotografia w epoce pozytywizmu.

Współczesny świat tonie w zdjęciach. Codziennie wrzucamy do Internetu około 500 mln fotografii, które trafiają głównie na serwisy społecznościowe. **W ciągu 2 minut powstaje tyle zdjęć, ile zrobiono przez cały wiek XIX.** Wtedy, w co trudno obecnie uwierzyć, przeciętny człowiek dysponował zaledwie kilkoma fotografiami, a posiadał na ogół **jedną oficjalną, pozwaną podobiznę**. Przez lata fotografią pogardzano i określano ją co najwyżej mianem rzemiosła. Początkowo, ze względu na technikę, uważana była ona za najłatwiejszą spośród sztuk mimetycznych. Realistyczne ujęcia i **wizerunki fotograficzne** szybko jednak **zrobiły oszałamiającą karierę**, podczas gdy szacowne i bogate w **tradycje malarstwo** **popadło w niełaskę** odbiorców.

Już wiesz (ćwiczenia należy wykonać w celu lepszego przygotowania do realizacji bieżącego tematu lekcji):

1) Odszukaj w domowym archiwum najstarszą fotografię. Wynotuj:

- z jakiego pochodzi czasu i kogo przedstawia,
- czy zrobiono ją w zakładzie fotograficznym (zannotuj nazwę atelier),
- jaką techniką została wykonana i na jakim materiale,
- gdzie jest przechowywana (wklejona w rodzinnym albumie, oprawiona w ramki, powiększona i traktowana jak obraz).

2) Wybierz z zasobu zdjęć domowych najlepszy własny portret i uzasadnij, dlaczego go tak oceniasz.

3) Odszukaj w archiwum zdjęć wakacyjnych kilka ujęć na tle zabytków. Przypomnij sobie, gdzie i w jakich okolicznościach powstały, kto je zrobił i co dokładnie przedstawiają.

O fotografii

Ćwiczenie 1.1 (dla chętnych)

Zastanów się, jaką funkcję pełni fotografia. Odpowiedz na poniższe pytania:

- Czy fotografia pokazuje wyłącznie to, co realne, czy również to, czego się nie da opisać, opowiedzieć lub zobaczyć bezpośrednio (np. idee i pojęcia abstrakcyjne: miłość, wzniosłość, itd.)?
- Czy jest rodzajem „zewnętrznej pamięci” pozwalającej zachować wspomnienia?
- Czy jest wiarygodnym sposobem „spojrzenia w przeszłość”, dokumentem historii?

Ćwiczenie 1.2 (obowiązkowe)

Omów wybrane przez siebie zdjęcie przedstawiające Twoją osobę. Czy wykonanie go wymagało od autora zdjęcia szczególnych umiejętności technicznych lub artystycznych, np. znajomości zasad perspektywy, kompozycji, analizy świetlnej lub kolorystycznej? Jeśli nie, czemu zawdzięczasz to udane ujęcie?

Susan Sontag *O fotografii* (fragment)

Fotografie dostarczają niepodważalnego dowodu na to, że podróż się odbyła, program wykonano i bawiono się dobrze. [...] **Fotografowanie jest nie tylko rodzajem zaświadczenia o przeżyciu czegoś, jest także środkiem rezygnacji z przeżyć, ponieważ człowiek ogranicza je wyłącznie do poszukiwania ładnych widoków, a przeżycia przekształca w obrazy i pamiątki.** Podróż staje się strategią gromadzenia zdjęć. Sama czynność wykonywania zdjęć działa kojąco i łagodzi ogólne poczucie zagubienia towarzyszące ludziom, zwłaszcza w podróży. **Większość turystów odczuwa przymus odgrożenia się aparatem fotograficznym od czegoś, co jest godne uwagi, a co napotyka się po drodze.** Niepewni, jak się zachować, robią zdjęcia.

Susan Sontag, *O fotografii* (fragment), tłum. Sławomir Magała, Warszawa 1986, s. 13–14.

Ćwiczenie 2 (dla chętnych)

Odnosząc się do własnych zdjęć i przeżyć wakacyjnych, odpowiedz, czy zgadzasz się z opinią autorki przytoczonego tekstu. Uzasadnij odpowiedź.

Henry Herschel Hay Cameron (1851–1911; czyt.: henry herszel kameron; angielski fotograf i artysta), *Julia Margaret Cameron*, 1870, fotografia, National Portrait Gallery, Londyn

Julia Margaret Cameron

(1815–1879) – **angielska fotografka amatorka, uznawana za matkę portretu**, autorka nastrojowych scen rodzajowych, prekursorka fotografii artystycznej. Była zamożną i ekscentryczną **damą epoki wiktoriańskiej**. Z eseju [Virginii Woolf](#) (której matka była siostrzenicą i muzą słynnej fotografki) możemy się dowiedzieć, że: „W 1865 roku, kiedy Julia Cameron miała **pięćdziesiąt lat**, syn ofiarował jej w prezencie **aparat fotograficzny**, dzięki czemu nareszcie **znalazła upust dla energii**, którą dotychczas rozpraszała, pisząc wiersze i prozę, zarządzając domy, przyrządzając curry i przyjmując przyjaciół. Teraz została fotografką. **Mogła wyrażać całą swoją wrażliwość**, a także, co może nawet ważniejsze,

panować nad nią dzięki owej nowo narodzonej sztuce. Komórkę na węgiel zamieniono w ciemnię, kurnik – w atelier. Wioślarzy – w króla Artura, wiejskie dziewczęta – w Ginewrę. *Tennysona* owinięto w pledy, sir Henry'emu Taylorowi nałożono koronę ze srebrnej blaszki. Pokojówka pozowała do portretu, a gdy ktoś dzwonił, drzwi otwierali goście”.

[cyt. za: Virginia Woolf, Julia Margaret Cameron, Maria Poprzęcka, *Fakt, fikcja i fotografia albo co się zdarzyło we Freshwater*, wstęp, tłum. Magda Heydel, Kraków 2013]

Julia Margaret Cameron, *Rozstanie Ginewry z Lancelotem*, 1867, fotografia (ilustracja do *Idylls of the King* Alfreda Tennysona), Royal Photographic Society, Londyn

Julia Margaret Cameron, *John Herschel w czapce*, 1867, fotografia, National Portrait Gallery, Londyn

W połowie XIX wieku wykonywano głównie tzw. *cartes de visite*, niewielkie w formacie portrety, naklejane na kartoniki. Były to **zdjęcia rzemieślnicze**, bez inwencji artystycznej. Charakteryzowały się oficjalnym ujęciem, sztywną pozą modela i sztampowymi rekwizytami. **Cameron zerwała z tą konwencją**. Jej intencją było **uczynienie z fotografii prawdziwej sztuki**. W tym celu posługiwała się **nieostrym obrazem i miękkim światłem**, rozmywającym kontury postaci. **Nie bała się błędów**, co więcej – z niedociągnięć warsztatu (niedostatecznej ostrości, pęknięć emulsji światłoczułej czy plam wynikających

z niedokładnego wywoływania zdjęć) uczyniła swój atut. **Fascynowała ją ludzka twarz.** Fotografując modela, starała się **wydobyć prawdziwe cechy jego osobowości.** Stworzyła całą serię wizerunków znanych osobistości epoki, m.in. [Karola Darwina](#) i [Johna Herschela](#), w której uzyskała niespotykaną dotąd **głębię psychologiczną i siłę wyrazu.** Cameron **zasłynęła** jednak idealizującymi **ujęciami młodych kobiet o prerafaelickiej urodzie**, które fotografowała w swobodnych pozach, zwiewnych szatach, przy miękkim oświetleniu, łagodzącym rysy twarzy. Podobną estetykę malowniczego uduchowienia stosowała w aranżowanych scenach kostiumowych o tematyce biblijnej, mitologicznej czy alegorycznej. **W *Rozstaniu Ginewry z Lancelotem* dostrzegalne są jej inspiracje malarstwem prerafaelitów i odniesienia do literatury.** Omawiana fotografia pochodzi z cyklu ilustracji do [gabinetowego wydania](#) dzieła Tennysona *The Idylls of the King* (*Idylle królewskie*).

[opr. na podstawie artykułu Marty Sinior, „Julia Margaret Cameron”, źródło: <http://www.fotopolis.pl/n/19024/julia-margaret-cameron/>]

Ćwiczenie 3.1 (obowiązkowe)

Przypomnij, kim byli Lancelot i Ginewra. Z jakiego źródła literackiego znamy ich historię?

Ćwiczenie 3.2 (obowiązkowe)

Czy podobało ci się *Pożegnanie Ginewry i Lancelota*? Wskaż cechy, którymi można je określić.

sztuczne, efektowne, piękne, poetyckie, staroświeckie, smutne, nastrojowe, idealizowane, malownicze, wzruszające, sentymentalne, wysmakowane (inne?)

Ćwiczenie 4 (obowiązkowe)

Wypełnij tabelę.

Wizerunek Johna Herschela, będący arcydziełem fotografii, to...	Prawda	Falsz
portret prywatny.	☐	☐
portret oficjalny.	☐	☐
portret psychologiczny.	☐	☐
portret idealizowany.	☐	☐
portret stylizowany.	☐	☐
portret ekspresyjny.	☐	☐

Sprawdź odpowiedzi: <https://epodreczniki.pl/a/uboga-krewna-malarstwa/D1AnVF1FQ>

Cameron i Rosetti

Dante Gabriel Rossetti, *Zaślubiny św. Jerzego i księżniczki Sabry*, 1857, akwarela, Tate Gallery, Londyn

Zaślubiny św. Jerzego i księżniczki Sabry to dzieło odwołujące się do estetyki średniowiecznej i konwencji miłości dworskiej. Ciasny kadr i zamknięta kompozycja oraz nagromadzenie wielu realistycznie przedstawionych szczegółów i rekwizytów jest typowe dla malarstwa prerafaelitów. Dzieło **nawiązuje do barwnych, kaligraficznych miniatur w kodeksach gotyckich**, a mistrzowskie użycie akwareli oddaje **bogatą kolorystykę szlachetnych materii tkanin, lśniącej zbroi i złotej aureoli świętego**. Można je określić jako stylizowane, nastrojowe i symboliczne.

Ćwiczenie 5.1 (obowiązkowe)

Rozszyfruj symbolikę obrazu Rossettiego. Wyjaśnij, co symbolizują: smok, dzwony anielskie, krzewy rózańe i stylizowane lilie na płaszczu św. Jerzego.

Ćwiczenie 5.2 (obowiązkowe)

Przypomnij średniowieczną konwencję miłości dworskiej i podaj przykłady utworów literackich zawierających ten motyw.

Ćwiczenie 6 (dla chętnych)

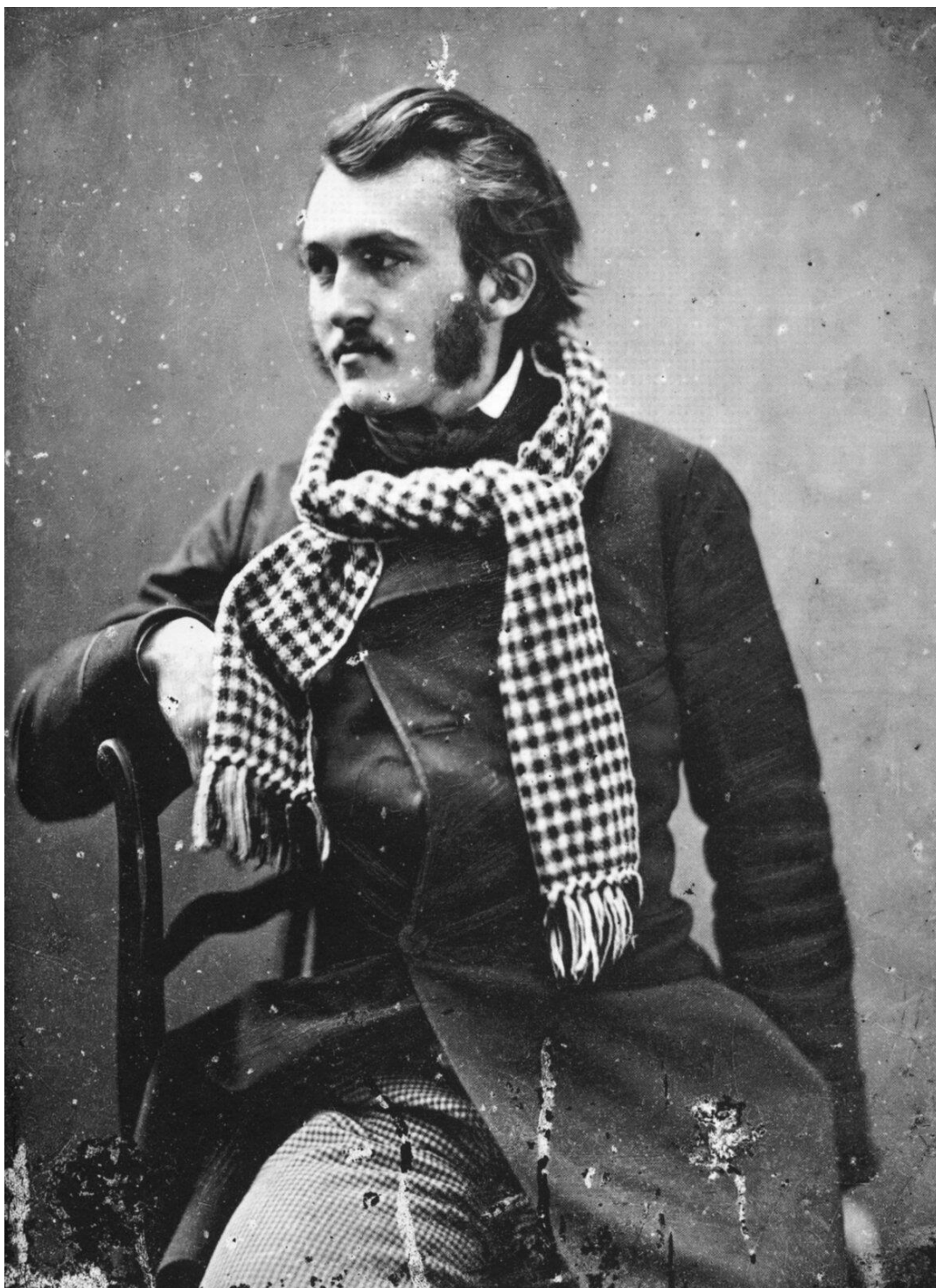
Zastanów się, co różni podobne w tematyce i kompozycji dzieła Cameron i Rossettiego.
Odpowiedz na pytania:

1. Czy fotografię Cameron można uznać za symboliczną?
2. W jakim stopniu Cameron wykorzystwała konwencję stylową (manierę) prerafaelitów?
3. Jakie elementy typowe dla malarstwa średniowiecznego i malarstwa prerafaelitów świadomie pominęła fotografka?

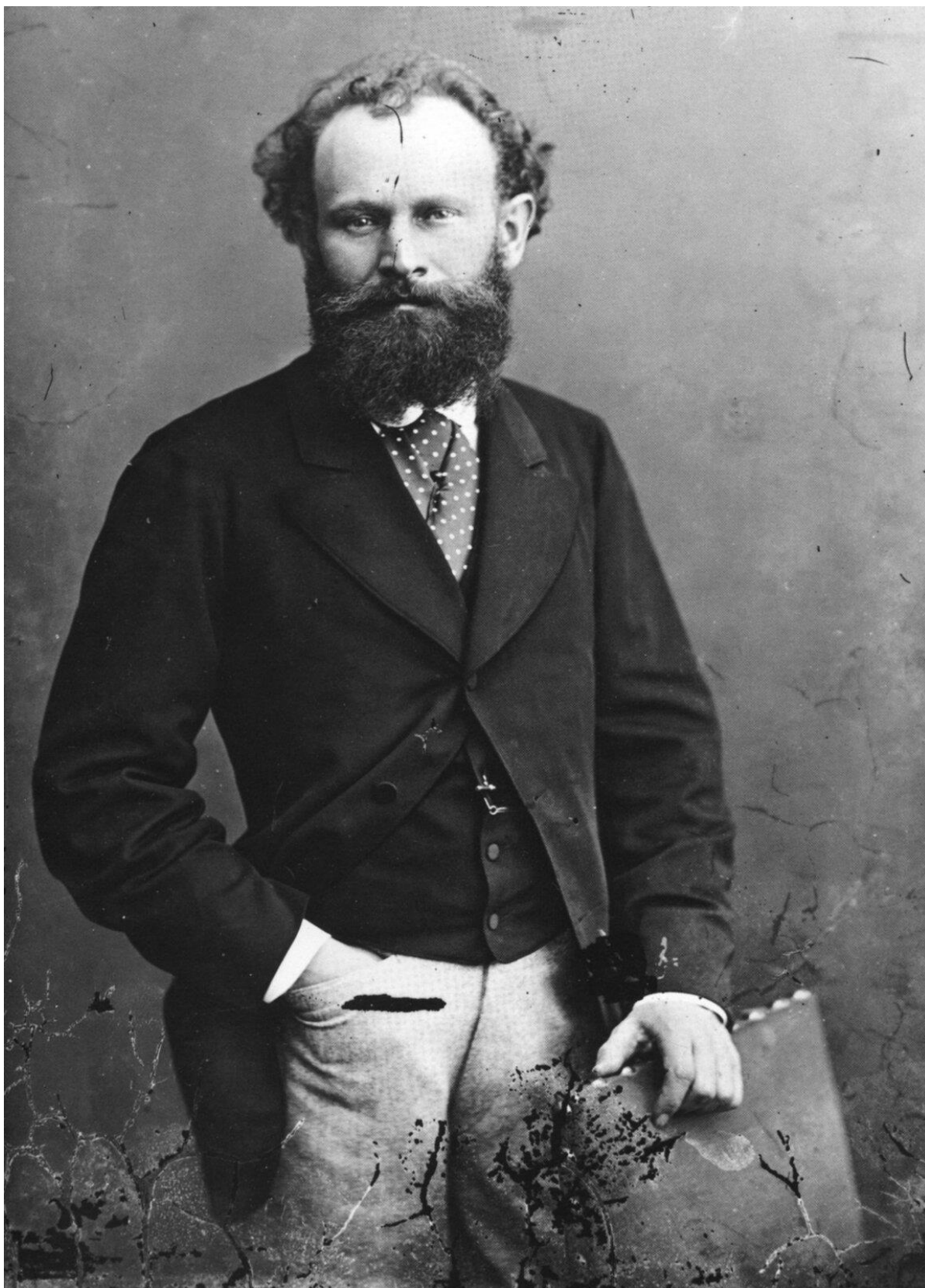
Fotografia portretowa

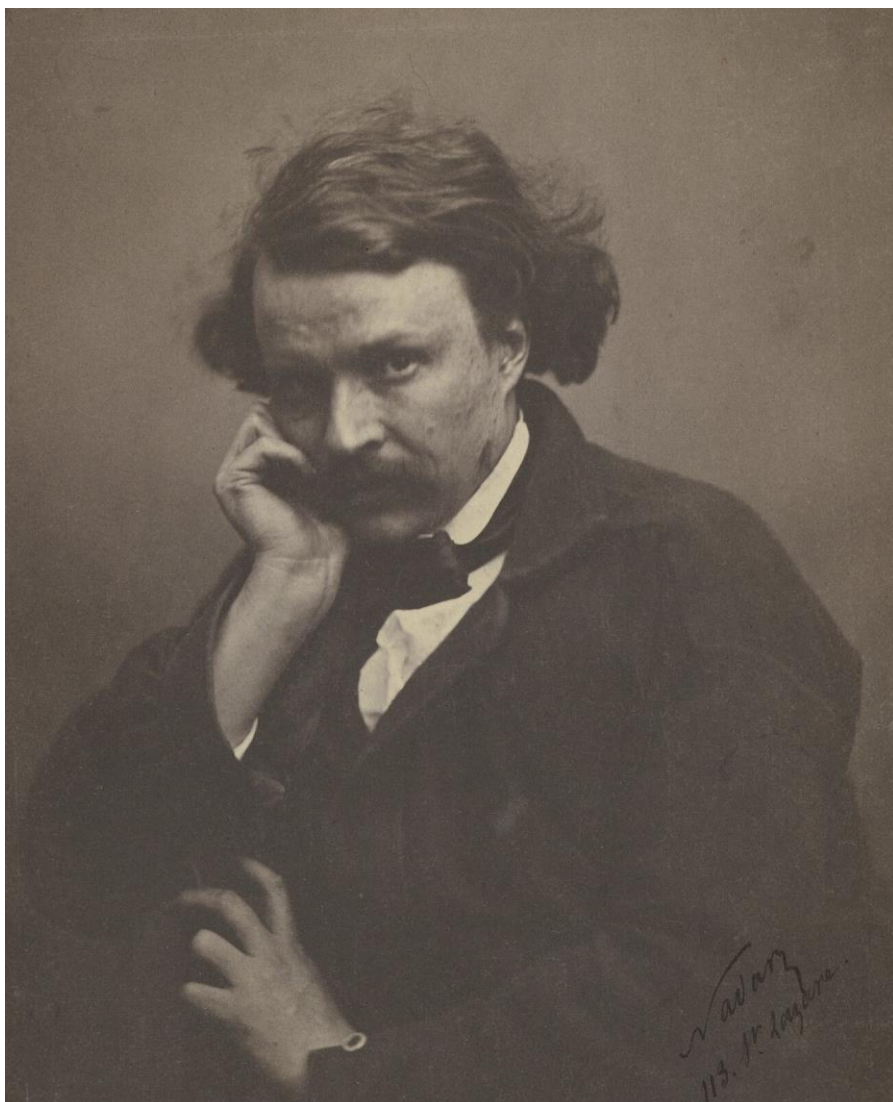
George Sand (1804–1876; czyt.: żorż sand) – francuska pisarka
Nadar, *George Sand*, 1864, fotografia

Paul Gustave Doré (1832–1883; czyt.: pol gustaw dore) – francuski malarz i grafik
Nadar, *Paul Gustave Doré*, 1855–1859, fotografia

Edouard Manet (1832–1883; czyt.: edłar mane) – francuski malarz
Nadar, *Edouard Manet*, ok. 1867–1870, fotografia

Nadar, *Autoportret*, 1854–1855, fotografia, J. Paul Getty Museum, Los Angeles

Gaspard-Félix Tournachon - znany także jako **Nadar** (1820–1910; czyt.: gaspar-feliks turnasz) – najbardziej znany XIX-wieczny fotograf francuski, publicysta, rysownik i karykaturzysta. Zasłynął ujęciami **Paryża z lotu ptaka** wykonanymi z balonu oraz zdjęciami miejskich katakumb. Jednak **znakiem firmowym Nadara był portret**. Przez jego atelier przewinęła się niemal cała **bohema paryska**. **Pozowali mu najwybitniejsi pisarze, malarze, poeci i muzycy, m.in. [Juliusz Verne](#), [Victor Hugo](#), [Eugène Delacroix](#), [Hector Berlioz](#) czy [Charles Baudelaire](#)**. W pracowni Nadara odbyła się w **1874 roku pierwsza wystawa impresjonistów**.

Nadar wykorzystał w portretach swoje **doświadczenie karykaturzysty i umiejętność uchwycenia oraz podkreślenia najbardziej charakterystycznych cech postaci**. Ustawiał modeli w pustej przestrzeni, na neutralnym, raczej ciemnym tle, unikał rekwizytów rozpraszających uwagę, **koncentrował się na twarzy portretowanego**. Fotografował ludzi w popiersiu lub półpostaci (stojącej lub siedzącej), w oszczędnej gamie kolorystycznej i zwykle w kontrastowym oświetleniu, wydobywającym wolumen postaci. **Jego uwaga skupiała się na oddaniu osobowości i nastroju modela** oraz ujawnieniu rzetelnej prawdy o człowieku.

Ćwiczenie 7.1 (obowiązkowe)

Zastanów się, czy portrety Nadara można nazwać dziełami sztuki. Jeśli tak, to dlaczego?

Ćwiczenie 7.2 (dla chętnych)

Spróbuj powiedzieć kilka słów na temat sportretowanych przez Nadara postaci. Czy są to wizerunki budzące u odbiorcy przeżycia estetyczne?

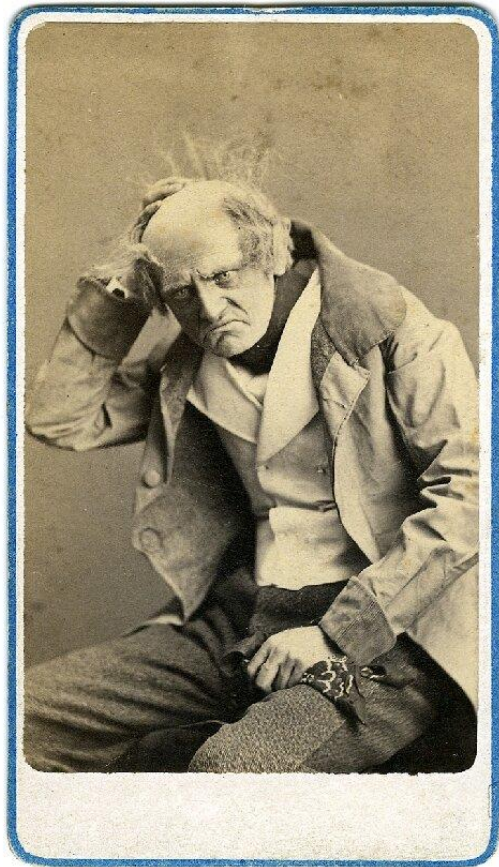
Ćwiczenie 7.3 (obowiązkowe)

Oceń, czy pomimo monochromatycznej tonacji można uznać, że fotografie Nadara to przedstawienia malarskie.

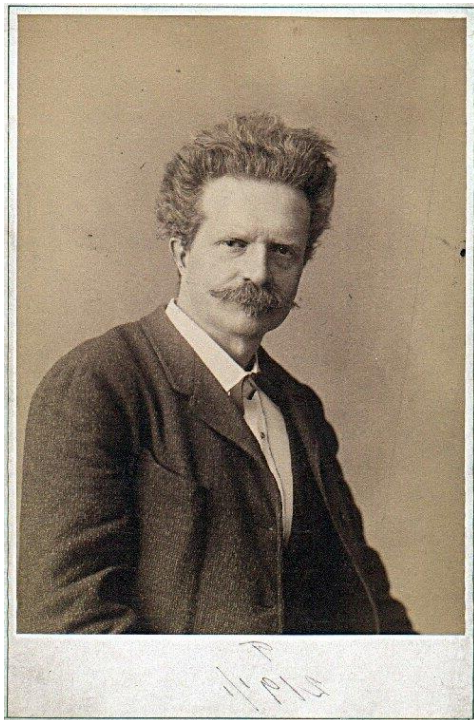
Fotografia teatralna

Helena Modrzejewska (1840–1909) – polska aktorka teatralna
Walery Rzewuski, Helena Modrzejewska w roli tytułowej w sztuce *Barbara Radziwiłłówna*
Alojzego Felińskiego, 1865, fotografia, Biblioteka Jagiellońska, Kraków

Wincenty Rapacki (1840–1924) – polski aktor i reżyser teatralny
Walery Rzewuski, Wincenty Rapacki w roli Zrzędy w sztuce *Zrzędność i przekora*
Aleksandra Fredry, 1865, fotografia, Muzeum Historii Fotografii, Kraków

Walery Rzewuski, *Autoportret*, ok. 1880, fotografia, Biblioteka Jagiellońska, Kraków

Walery Rzewuski

(1837–1888) – **pionier polskiej fotografii zawodowej**, najsłynniejszy XIX-wieczny fotograf krakowski, działacz społeczny, **przyjaciel [Jana Matejki](#) i [Artura Grottgera](#)**. Specjalizował się w portretach i fotografii teatralnej. **Na prośbę Matejki reprodukował jego obrazy, a luksusowe odbitki sprzedawał w księgarniach**. Rzewuskiego uznaje się również za **prekursora polskiej fotografii krajoznawczej** (pierwszy uwiecznił na kliszy m.in. Tatry i zabytki Krakowa). Warto pamiętać, że **fotografował on również licznych bohaterów powstania styczniowego, którego sam był uczestnikiem**.

[Konterfekty](#) aktorów były owocem pasji Rzewuskiego, który interesował się teatrem i w młodości występował w zespole amatorskim. Nie robił on jednak zdjęć bezpośrednio w teatrze, lecz **zapraszał aktorów do swojego atelier**, by w komfortowych warunkach (miejsce, oświetlenie, czas na precyzyjne ustawienie modelu) uwiecznić ich w kostiumach i typowych dla roli pozach. **Ujęcia Rzewuskiego oddają charakter postaci, w którą wcielali się aktorzy na scenie**. Wincenty Rapacki pozuje więc na *Zrzedę ze sztuki* Fredry – postać „wylewającą z siebie przy lada okazji (lub bez niej) istny wodospad porad, sentencji i ostrzeżeń”, a Helena Modrzejewska odgrywa rolę pięknej i nieszczęśliwej królowej. Obie fotografie pochodzą z albumów monograficznych, zawierających zdjęcia dokumentujące kreacje aktorskie Modrzejewskiej i Rapackiego.

Ciekawostka: Jak wyglądało XIX-wieczne atelier fotograficzne?

W najskromniej urządzonej firmie pracować musiało kilka osób. Wymagał tego tok i organizacja pracy. Był tam więc **pozer**, do którego obowiązków należało ustawienie modelu, dobranie właściwego oświetlenia przez odpowiedni układ zasłon w szklanej altanie i – zabawianie miłą rozmową, aby nie dopuścić do wyrazu nudy na twarzy. Był też operator. Do najważniejszych pracowników należał jednak laborant, który przygotowywał mokry negatyw. Inny laborant odbierał naświetlony negatyw, by go natychmiast wywołać dla kontroli, czy zdjęcie udane i czy nie jest potrzebna powtórka. Następnie negatyw przechodził do rąk kopisty, odbitka do – retuszera pozytywów i wreszcie introligatora. Odbitki robiono na świetnym bezdrzewnym papierze, ale cienkim, naklejano je więc na kartony. [...] Bystre oko szefa zakładu fotograficznego czuwało nad całością pracy.

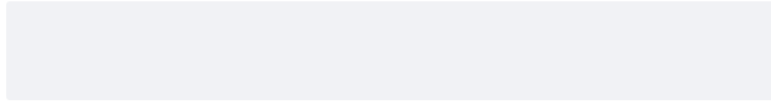
Ćwiczenie 8 (obowiązkowe)

Zastanów się, co w istocie dokumentują fotografie Rzewuskiego. Czy przedstawiają aktorów jako postaci historyczne, czy raczej - jako bohaterów sztuk teatralnych?

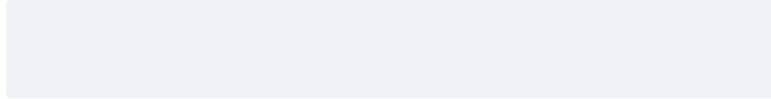
Ćwiczenie 9 (obowiązkowe)

Porównaj fotografie i przyporządkuj cechy określające ich formę, kompozycję i styl.

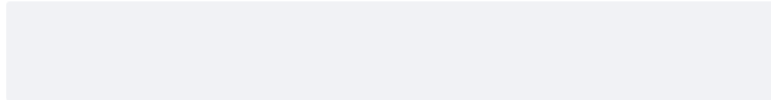
Julia Margaret Cameron "Rozstanie Ginewry z Lancelotem", 1874

Nadar "George Sand", 1864

Walery Rzewuski "Wincenty Rapacki w roli Zrzędy w sztuce 'Zrzędność i przekora' Aleksandra Fredry", 1865

- znacząca gestykulacja
- realizm
- zdjęcie ilustracyjne
- półpostać siedząca
- półpostać siedząca
- portret prywatny
- fotografia teatralna
- neutralne tło
- wystudiowana poza
- portret aranżowany
- pusta przestrzeń
- nastrojowość
- realizm
- wystudiowana poza
- kontrastowe oświetlenie
- pusta przestrzeń
- brak rekwizytów
- powściągliwe gesty
- sugestywna mimika twarzy
- poza swobodna
- scena kostiumowa
- idealizacja
- dokument epoki
- neutralne tło
- uduchowienie
- łagodne oświetlenie
- stylizacja
- pusta przestrzeń
- neutralne tło
- dokument epoki

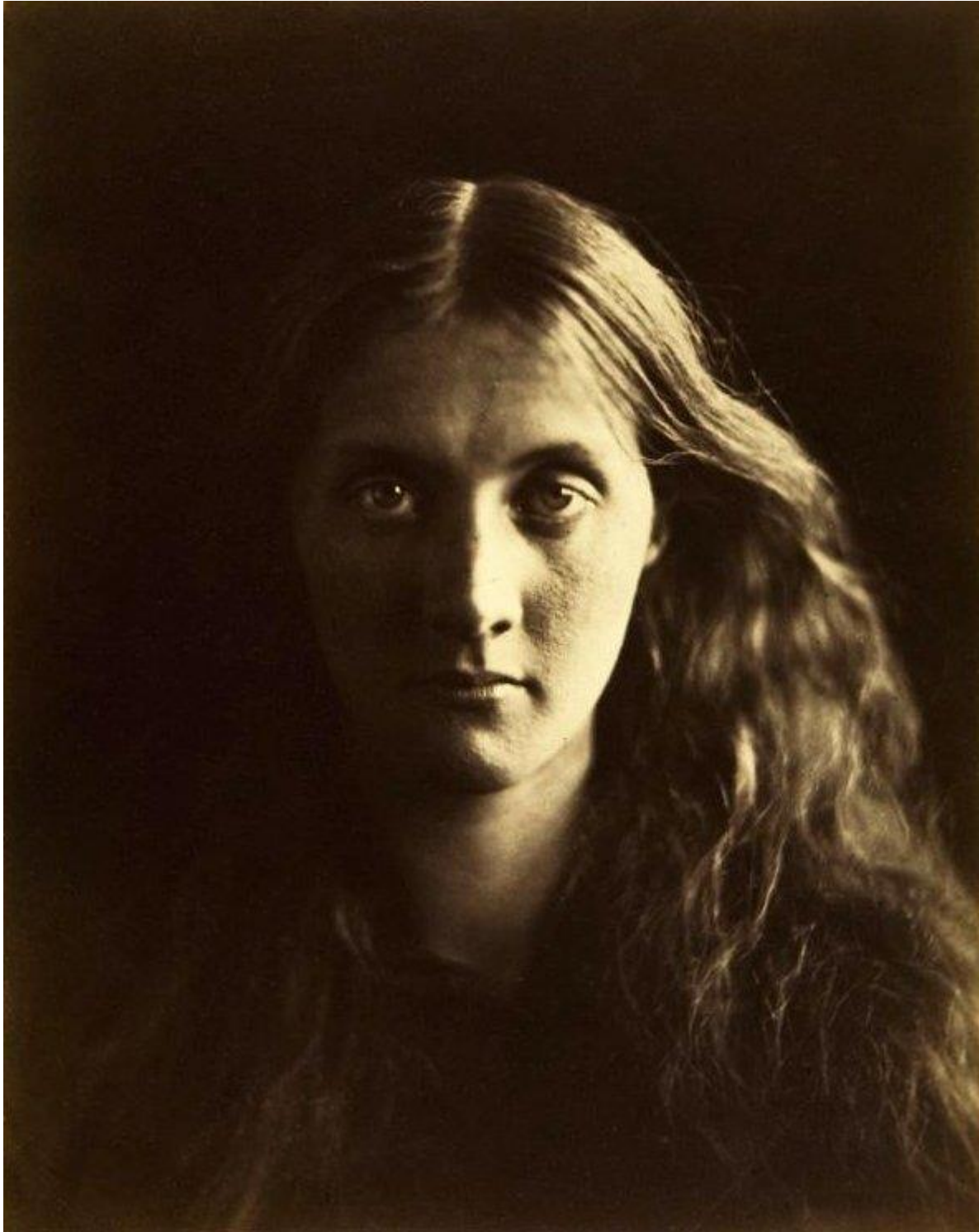
Sprawdź odpowiedzi: <https://epodreczniki.pl/a/uboga-krewna-malarstwa/D1AnVF1FO>

Tableau vivant

Zapewne każdy widział kiedyś tzw. **żywe posągi** – aktorów i mimów, pojawiających się na placach i ulicach miast, ubranych w wymyślne kostiumy i zastygających w rozmaitych pozach. Ich sztuka nawiązuje do rozrywki popularnej w czasach, kiedy nie znano jeszcze radia, filmu ani tym bardziej telewizji. *Tableau vivant* to rodzaj **inscenizacji, nieruchomej scenki, będącej odwzorowaniem** (swoistym ożywieniem) **obrazu** (malowidła) **lub rzeźby** (posągu). Może go tworzyć **pojedyncza osoba albo grupa aktorów** przybierających odpowiednie **pozy, gesty, mimikę, używających stosownych rekwizytów i kostiumów**. Scenki odgrywano (i nierzadko fotografowano) dla zabawy w zamożnych domach prywatnych lub w teatrze na zakończenie spektaklu. **Dziś do *tableaux vivants* nawiązują np. fotografowie mody.**

Vincent van Gogh (1853–1890; czyt.: wincent wan gog; holenderski malarz), *La Mousmé* (*Japońska dziewczynka*), 1888, olej na płótnie, National Gallery of Art, Waszyngton

Julia Jackson (Stephen) (1846–1895; czyt.: dżulia dżakson stiwen) – filantropka, matka Virginii Woolf
Julia Margaret Cameron, *Portet Julii Jackson (Stephen)*, 1867, fotografia, Metropolitan Museum of Art, Nowy Jork

Kathleen Braatz (czyt.: kaflin brac; amerykańska fotograficzka), *Seurat in the Park on the Rock*, 2006, fotografia

Georges Seurat (1859–1891; czyt.: żorz sora; francuski malarz), *Niedzielne popołudnie na wyspie Grande Jatte*, 1884–1886, olej na płótnie, Art Institute of Chicago

Na il. 1. i 3. zaprezentowano zdjęcia **Annie Leibovitz** (ur. 1949) – znanej i cenionej fotografki portrecistki amerykańskiej, wielokrotnie nagradzanej, **współpracującej z najsłynniejszymi czasopismami na świecie (m.in. „Time”, „Newsweek”, „Vanity Fair”, „Vogue” i „Paris Match”)**. Fotografowała ona takie gwiazdy, jak: John Lennon, Michael Jackson czy Meryl Streep. W 2013 roku **na zamówienie amerykańskiej edycji „Vogue”** powstała sesja *A Work of Art (Dzieło Sztuki)*, w której Leibovitz **sportretowała aktorkę Jessikę Chastain w strojach znanych projektantów mody**. Inspiracją cyklu były arcydzieła malarstwa i fotografii z przełomu XIX i XX wieku (il. 2, 4). Paradoksalnie, o wiele łatwiej zrekonstruować dziś w formie *tableau vivant* tradycyjne „nieruchome” malowidło niż powtórzyć kompozycję, a zwłaszcza sposób oświetlenia i aurę obrazów zatrzymanych przez chłodne oko obiektywu fotograficznego (por. il. 3 i 4). O ile zdjęcia Leibovitz to twórcze, choć **bezpośrednie naśladownictwa dzieł sztuki**, o tyle współczesne ujęcie (il. 5) **nawiązujące do obrazu Seurata** (il. 6) jest żartobliwym i pomysłowym nawiązaniem do słynnego pierwowzoru. Nastąpiło w nim powtórzenie kompozycji, kolorystyki i oświetlenia, ale też wyraźne uwspółcześnienie sceny.

Ćwiczenie 10.1 (praca grupowa w klasie)

Przedyskutujcie wspólnie w klasie, który z żywych obrazów uważacie za najbardziej udany. Uzasadnijcie swój wybór.

Ćwiczenie 10.2 (praca grupowa w klasie)

Odpowiedzcie, które z zaprezentowanych, utrwalonych fotograficznie *tableaux vivants* jest:

- parafrazą,
- trawestacją,
- pastiszem,
- kopią pierwowzoru.

Słowa klucze

Zaproponuj własną kolejność słów kluczy z tego tematu. Możesz kierować się tym, co cię zaciekało, poruszyło, zaskoczyło itp. Przygotuj krótkie uzasadnienie swojej propozycji.

fotografia artystyczna	▾
Julia Margaret Cameron	▾
portret fotograficzny	▾
Nadar	▾
fotografia teatralna	▾
Walery Rzewuski	▾
<i>tableau vivant</i>	▾

Skorzystaj z linku: <https://epodreczniki.pl/a/uboga-krewna-malarstwa/D1AnVF1FQ>